

ОСОБЛИВОСТІ БАЛАНСУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ

Проблематика дефіцитності (профіцитності) кошторисів органів місцевої влади та самоврядування є однією з найактуальніших в сучасній практиці формування та виконання місцевих бюджетів. Особливе місце даному питанню відведене і у чинному бюджетному законодавстві.

Бюджети дозволено ухвалювати з дефіцитом (профіцитом) за наявності обґрунтованих джерел фінансування [1]. Слід звернути увагу на два моменти: 1) встановлення джерел фінансування дозволяє збалансувати бюджет, даючи можливість оплатити усі закладені видатки (з урахуванням сальдо операцій кредитування): частково їх фінансують наявними доходами, решту, понад такі доходи, – визначеними джерелами фінансування; 2) перелік джерел фінансування затверджується на законодавчому рівні, він не був сталим у динаміці та відрізнявся для різних груп бюджетів [2].

На рис. 1 продемонстровано балансування бюджетів на прикладі кошторисів Вінницької міської територіальної громади та Миколаївської області у 2021 р. [2].

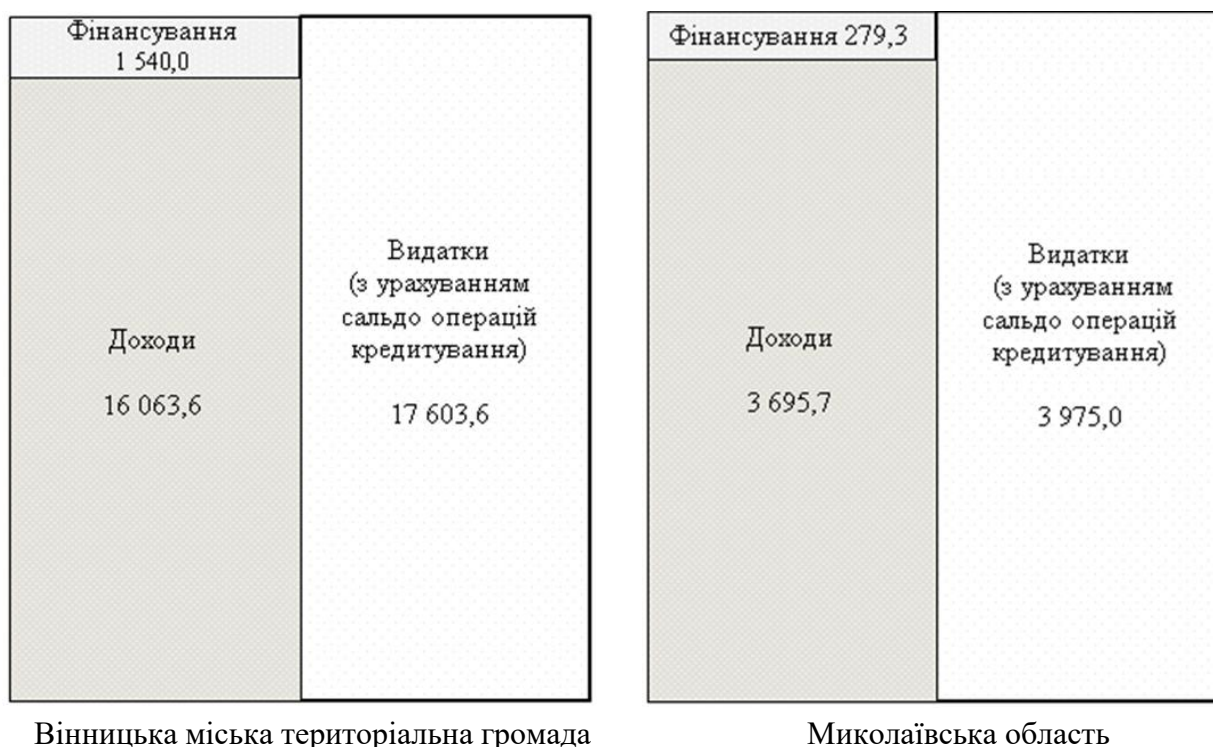

Рис. 1. Показники виконання обраних бюджетів на прикладі 2021 р., млн грн

Дані рис. дозволяють побачити, що 16 063,6 млн грн, або 91,3 % видатків бюджету Вінницької міської територіальної громади (з урахуванням сальдо операцій кредитування) за 2021 р. оплачено за рахунок доходів, що надійшли до бюджету у звітному році. Решта видатків в сумі 1 540,0 млн грн або 8,7 % від їх загального обсягу оплачені за рахунок джерел фінансування. Аналогічним чином для бюджету Миколаївської області: 93 % видатків (з урахуванням сальдо операцій кредитування) оплачені коштом бюджетних доходів, решта (7 %) – коштом джерел фінансування.

Дані рис. 1 дозволяють, окрім іншого, усвідомити, що величина фінансування бюджету будь-що відповідає за модулем величині бюджетного дефіциту (профіциту – при виконанні

бюджету з профіцитом). Для представлених на рис. 1 показників бюджетів дефіцит, який був обчислений нами, складає 1 540,0 та 279,3 млн грн для бюджетів Вінницької міської територіальної громади та Миколаївської області відповідно. Як бачимо, в цих же обсягах (за модулем) бюджети виконані за фінансуванням.

Під час формування планових показників бюджетів без досягнення згаданої рівності між величиною дефіциту і фінансування бюджету не можуть бути затверджені. У процесі виконання бюджетів зазначена рівність досягається автоматично і безумовно завдяки тому, що за відсутності відповідних коштів (у формі доходів чи у формі наявних джерел фінансування) видатки неможливо буде профінансувати просто фізично.

Слід відзначити, що дозволений перелік джерел фінансування місцевих бюджетів змінювався законодавцем неодноразово. Розглянемо актуальні складові фінансування на момент проведення дослідження (грудень 2024 р.). У якості джерел покриття дефіциту виступають: залишки бюджетних коштів на рахунках бюджету на початок звітного періоду (в обсязі вільного залишку коштів, що спрямовується на покриття дефіциту загального фонду, та в обсязі залишку коштів спеціального фонду (за вирахуванням власних надходжень бюджетних установ), що спрямовується на покриття дефіциту спеціального фонду); надходження внаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів; повернення бюджетних коштів з депозитів; надлишок (профіцит) загального фонду, що прямує в рамках єдиного бюджету на покриття дефіциту спеціального фонду; місцеві запозичення. Останнє з названих джерел протягом тривалого часу було доступним обмеженому переліку місцевих рад. З кінця 2023 р. завдяки реформі децентралізації, що реалізується в Україні, право проводити боргові операції мають обласні бюджети, а також бюджети усіх територіальних громад : сільських, селищних, міських [1].

Не менш актуально окреслити напрями спрямування коштів бюджетів, сформованих з профіцитом. Зауважимо, що в 2018 – 2023 рр. профіцит був результатом виконання значної частини місцевих бюджетів [2]. Згідно чинного бюджетного законодавства [1] профіцит за загальним фондом бюджетів може бути спрямований на забезпечення встановленого розміру оборотного залишку бюджетних коштів, виконання зобов'язань за непогашеними позиками, а також – до бюджету розвитку спеціального фонду відповідних бюджетів. Профіцит спеціального фонду бюджетів може бути використано для погашення місцевого боргу, що виник внаслідок здійснення запозичень радами, яким надане таке право, та на придбання цінних паперів. Зауважимо, що, не зважаючи на відсутність у ст. 72 Бюджетного кодексу України [1] відповідної норми, на практиці тимчасово вільні кошти бюджету розміщуються на депозитах та логічно відображаються у складі фінансування таких бюджетів. Зрештою, невикористані за усіма названими вище напрями кошти можуть і просто залишитися на рахунках бюджету. Приріст бюджетних коштів на кінець звітного періоду порівняно з його початком за відсутності коригувального впливу інших джерел фінансування буде свідченням виконання бюджету з профіцитом.

Отже, балансування місцевих кошторисів через ув'язку показників дефіциту (профіциту) з фінансуванням бюджету створює передумови для оплати усіх закладених у бюджетах видатків (а не лише тієї частини, що забезпечена доходами) та ефективнішого використання надлишку коштів, який утворився.

Перелік використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/print1391534861066655>. 2. Юшко С.В. Результати виконання та особливості фінансування місцевих бюджетів в Україні. Академічний огляд. 2024. № 2 (61). С. 113-127. URL: <https://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2024/2/9.pdf>. 3. Офіційний державний інформаційний ресурс Є-дата. URL: <http://edata.gov.ua/>.